

Young, Simon. The Boggart: Folklore, History, Place-names and Dialect. Exeter UK, University of Exeter Press, 2022. ss. 310. ISBN: 978-1-905816-90-3

2020'lerde Viktorya Dönemi boggartlarını araştırmak, Viktorya döneminde olduğundan daha kolaydır.

İngiliz korku folklorunun önemli bir kavramı olan “boggart”, halk bilimci Simon Young’ın modern bir yaklaşımla ortaya çıkardığı araştırma serisinin konusudur.¹ Simon Young’ın çalışması, İngiliz doğaüstü inançlarını tanıma noktasında değerlidir. Bu çalışmayı önemli kılan şeylerden biri, halk bilimine yeni bir araştırma çerçevesi sunması, çağımızın dijital teknolojilerinin halk bilimi sahasında nasıl yarar sağladığı üzerine bir örnek oluşturmasıdır.

Geçmiş matbuat ürünlerinin dijitalleştirilmesi birçok alana olduğu gibi halk bilimine de büyük bir imkân sunmaktadır. Bu dijitalleşme yazarın binlerce saatlik bir araştırmayı birkaç filtreleme ile “saniyeler içinde” yapabilmesini mümkün kılar. Yazarın hesabına göre bu çalışma için yaptığı tarama işlemi manuel olarak 56.000 saat sürecektir bir taramadır; bu da hiç mola vermeden çalışılacak yaklaşık altı buçuk yıla tekabül eder. Yıllarca sürecektir böyle bir taramada gözden kaçması olası birçok ayrıntı, insan fiziğinin sınırlarını aşan algoritmalar sayesinde araştırmacının önüne gelivermektedir.

Yazarın bu seride amacı bir boggart külliyatı ortaya koymaktır. Bunu da ikincil kaynakların biraz daha ötesine geçmeyi umarak üç temel malzeme ile yapar: Bunlardan ilki boggart eferemerasıdır. Bu eferemerası gazete, dergi, broadside, mektup

¹ Bu seri iki kitaptan oluşmaktadır. Yazarın The Boggart Sourcebook (2022) eseri academia sayfasında ulaşılabilir haldedir. Bu sayfada ayrıca yazarın İngiliz korku folkloru ile ilgili dersleri de bulunmaktadır.

Aslıhan HAZNEDAROĞLU
Düzce/Türkiye

e-mail:
aslihankaragoz@
düzce.edu.tr

orcid:
0000-0002-0778-6101

Atıf
Citation

Haznedaroğlu, Aslıhan (2023). Young, Simon. The Boggart: Folklore, History, Place-names and Dialect. Exeter UK, University of Exeter Press, 2022. ss. 310. ISBN: 978-1-905816-90-3. *Babür*, 2(2), 227-230.

Yayın Tarihi
Publication Date
08.11.2023

gibi unsurlar içinde özellikle gazete öne çıkar. Hem boggart haberleri, hem bu haberlerin eleştirisi açısından zengin bir içerik sunan gazeteler, kitaplardan daha az sansürlü olması sebebiyle çağı daha iyi yansıtmaktadır. Boggart öyküsü anlatılan iki çocuğun ölmesi, bir eve medyum çağrıldıktan sonra iş yerinde hayalet söylentisi çıkması gibi yüzlerce ayrıntı gazete kaynağına dayandırılır. 2010’larda süreli yayınların dijitalleştirilmesi, *British Newspaper Archive* kaynağı, birçok konuda daha rahat döküm yapma ve veri toplama imkânı sağlamıştır. Yazar eserinde özellikle 19. yüzyıl gazetelerinde saklı ve yıllarca bilim insanlarının yeterince ilgisini çekememiş halk bilimi malzemesini okuyucuya sunmaktadır.

Young’ın külliyatının ikinci malzemesi “boggart onomastiği”dir. Boggart’la oluşturulan yer adları (*Boggart Köprüsü, Boggart Yeri, Boggart Evi* vb.) konusunda yazar yine dijitalleşmenin sunduğu verilerden yararlanmışır. Yazar boggart kişi adlarının ve yer adlarının boggart folklorunu anlamak için kilit rolde olduğunu vurgular. Ona göre boggart yer adları, boggart inançlarının da coğrafyasını çizmektedir. Ayrıca yazar doğaüstünün kökeninin yerleşim yerlerine, manzaralara dayandığı düşüncesindedir. Bu yüzden coğrafya kitabın önemli bir odağıdır.

Külliyatın üçüncü malzemesini ise boggart anıları oluşturur. Yazar, Arthur Taylor’un bir anısından hareketle çalışması için 1920 ile 1970 arasında doğanlardan boggart anıları toplamaya karar vermiştir. Temmuz 2019’da başlayan bu anı toplama işi başlangıçta medya desteğine rağmen pek verimli olmamıştır. Ancak yazar sosyal medya üzerinden insanlara ulaşınca kısa bir sürede 1100 anı elde etmiştir. Sosyal medya paylaşımları, kamuya açık ürünler olarak halk bilimcinin elinde önemli bir kaynak oluşturur. Böylece geçmişte biriktirmek için çok fazla zaman ve çaba gerektirecek, hayal dahi edilemeyecek bir dizi *boggart-lore* dosyası oluşturulmuştur. Bu malzeme, doğaüstü anlatıların zamanımızdaki görünümünü yansıtmak açısından da önemli bir kaynaktır.

Yazar çalışmasında özellikle Kraliçe Viktorya’nın taç töreninden (1838) Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesine (1914) kadar olan süreçte ortaya çıkmış boggart anlatılarına (veya hatıralarına) odaklanır. Kitapta boggart yazarlarını, boggart yer adlarını, kişi adlarını ve boggart anlatılarını yoğunluğuna göre gösteren haritalar mevcuttur. Bu haritalar “Boggartdom” olarak İngiltere’nin kuzeybatısını işaretler. Lancashire boggart anlatılarının ana coğrafyasıdır. Yazara göre İngiltere’nin kuzeybatısı, ‘boggart’, ‘boggle’ ve ‘dobbie’ kavramları ile, birbirine kenetlenen üç bölgeye ayrılabilir: *Boggartdom, Boggledom ve Dobbiedom*.

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır: *Stuating the Bogart, Lived Boggart Folklore, The Death and Rebirth of the Boggart*. İlk bölümde boggart kavramı, etimolojisi, boggart inanışlarının ortaya çıkışı ve yayılışı ele alınır. İkinci bölümde yaşayan boggart folkloru, öykülerin aktarılış ortamları ve sosyal yönleri ile değerlendirilir. Üçüncü bölümde boggart inançlarının nasıl sönüşe geçtiği, farklı tanımlandığı, giderek fantastik öykülerin, Harry Potter evreninin bir unsuru olmaya evrildiği tartışılır.

Kitabın ilk bölümünde “boggart” kavramı detaylı şekilde ele alınmıştır. Bir doğaüstü varlık olarak boggart’ın tanımı ve betimlenmesi, tarihsel zamana, coğrafyaya, dahası anlatı kaynağı olan kişinin korkularına veya dinleyici kitlesinin bilgisine göre değişecektir. Yazar boggart kavramını belli bir sınır içinde tutmak için Kraliçe Viktorya ve Edward döneminin sözlüklerindeki *boggart* tanımlarını odağa alır. 27 sözlük maddesi içinde öne çıkan, “hayalet” (*ghost*) tanımıdır. Daha sonra da *ruh, kötücül ruh* gibi tanımlar da öne çıkar. Bazı boggart anlatıları açıkça *hortlaklık* hakkındadır: Ölen kişinin mezarından çıkıp dolaşması veya

kişinin ölümünden sonra boggart olarak geri döneceğini söyleyerek karşısındaki tehdit etmesi örneklerindeki gibi. ‘*Apparitions*’, ‘*spirits*’, ‘*spectres*’, ‘*a subject for scare*’, ‘*something of an unearthly nature*’ gibi tanımlamalarla boggart oldukça geniş bir fantastik varlık alanını karşılar: Uçabilir, şekil değiştirebilir, hayvan suretine girebilir... Bazen huzursuz ölülerdir, hortlayanlardır. Bazıları vahşi doğadaki belirli bir yerin, bazılarıyla evin koruyucu ruhudur (iye). Bazıları sokaklara, pınarlara, ormanlara musallat olurlar... Bu külliyatı oluştururken 1500’den 1800’e boggart kayıtlarını inceleyen yazar, üç yüz yılda boggart karakterinin çok fazla değişmediğini de ortaya koymuştur. Yazara göre boggart, bir dizi korkutucu varlığı ifade eden “şemsiye bir terim”dir. Sözcüğün kökeni olarak ‘bogie’ (umacı) öne sürülür. Bu kökle ilişkili görülen sözcüklerin anlamları da *korku* ve *kötü ruh* etrafında dönmektedir.

Yazar *Boggart Writing* (s. 11) başlığıyla boggart hakkındaki literatürü kısaca özetler. Lancashire yazarları bu literatürde öne çıkmaktadır. İlk boggart yazarı “*Lancashire folklorunun babası*” olarak takdim edilen, *Traditions of Lancashire* eserinin yazarı John Roby (1793–1850), ardından da John Harland (1806–1868), Thomas Turner Wilkinson (1815–1875) gibi isimler sıralanır. Boggart literatürünün 2000’lerden sonraki seyrine de temas edilir. Bu seyrinde yazarın kendi çalışmaları da vardır. Young, 2008-2013 yıllarında şu başlıkta yazılar kaleme almıştır: ‘*Dialect*’, ‘*What is a Boggart Hole?*’, ‘*Boggart Hole Clough*’, ‘*Joseph Wright*’, ‘*Lancashire Boggart Plays*’, ‘*Shantooe Jest*’.

Yazar boggart anlatılarının yayılışını da açıklamaya çalışmış, anlatı ağlarının önemini vurgulamış, belli mekanlara, toplumsal yerlere ve durumlara dikkat çekmiş, öykü anlatma durumunu odağa taşımıştır. Öykü anlatmanın ailede, halkın eğlence veya toplanma mekanlarında, iş yerlerinde gerçekleşmesi anlatıya farklı boyutlarla birlikte farklı yayılma yeteneği de katmaktadır. *Storytelling in the Family* bölümünde Anderson’dan alıntılanan şu sahne, çocukluğu yaylada geçmiş olanlara özellikle tanıdık gelecektir:

*Children sitting round the fire,
Could hear the wearied talk
Of what their grannies oft had seen,
When nights were cold and dark.*

Yazara göre 19. yüzyılda boggart folkloru sönüşe geçmiştir. Boggart sözcüğü de leksikal yıpranma ile standart İngilizcede geri plana çekilmiş, az bilinen pek tercih edilmeyen bir sözcük hâline gelmiştir. Yazarın yaptığı derlemede sözcük kimi zaman “ghost, boggie, bogey, bogeyman” gibi sözcüklerle karşılaşılır. Bu sonuçlar aslında yazarın arşiv taramalarıyla da uygunluk gösterir: İngiltere’nin öncü halk bilimi dergisi *Folklore* bile 1901’den 2000’e değin *fairy* “peri”ye bin yüzün üzerinde atıf yaparken “boggart”a sadece otuz bir atıf yapmıştır. Boggartın silinikleşmesi yazarın modern boggart anlatısı derlemesini daha değerli kılar.

Yazar sosyal medya kaynağı ile günümüz korku folklorundan birçok malzemeyi eserine yerleştirmiştir. Sözelimi bir deniz yaratığının, gizemli bir ışığın görülmesi, doğaüstü yaratıklarla ilgili toplantılar, eserde atıfta bulunulan halk bilimi malzemelerindendir. Doğüstü anlatıları, yaşadığımız “rasyonel çağ”da da büyük bir etkiye sahiptir. Sosyal medya, bu hikâyelerin dolaşımına farklı bir boyut kazandırmıştır. *Social Boggarts* bölümü bu türden haberlere yer verir. Yazarın eserine aldığı bu sayısız malzemeden, hayalet anlatılarının ne kadar hayatın içinde ve sosyal yaşama yön verici olduğu görülmektedir.

Boggart anlatılarında Türk halk bilimi için de birçok ortak nokta bulmak mümkündür. Atları ürküten, çocuk kaçıran, yol kaybettiren özelliğiyle bogartlar Anadolu'nun "üç harfli"lerini andırır. Beyazlar içinde başsız dolaşan dişi boggart figürü, özellikle Trakya kültürünün bir parçası olan "bocuk" anlatılarıyla uyum içindedir. Boggartların sevdiği "karanlık, ıssız yerler, köprü ve kavşaklar, soğuk geceler" birçok folklorde korku öykülerinin temel ortamıdır. Çalışma, İngiliz folkloru ile ilgili birçok kavramı, doğaüstü varlıklarla ilgili temel motifleri, Jenny Greenteeth gibi korku figürlerini tanımada da önemli bir kaynaktır.

Kitabın kuruluşu ve malzemelerin yerleştirilmesi, yazarın kitabını kaba bir külliyat olmanın ötesine taşımaktadır. Edebi seçkiler, şiirler, oyunlar; masal, tekerleme, deyim gibi birçok halk edebiyatı malzemesiyle kitap zengin ve uyumlu bir bütün oluşturur. Kırk beş görsel malzeme kitabın kompozisyonunu zenginleştirmiştir. Bu görseller içinde çeşitli kitaplardan alınan resimler, broadside ve gazete görselleri, kartpostallar ve haritalar vardır.

Çalışmanın sonunda yazar, Joseph Wright'ın 1898'de ilk cildini yayımladığı *Dialect Dictionary* eserindeki *boggart* maddesine atıf ile kısa bir *boggart* deyimleri sözlüğüne yer verir: *Appendix: Boggart A-Z* (s. 220). Buradaki deyimlerden biri *There's been Boggarts in here* deyimidir. Bu deyim, bir şeyin gizemli bir şekilde kaybolması, ipin düğüm olması, kapının kimse yokken açılması veya bunun gibi bir karışıklık yaşanması durumunda kullanılır ve bütün suçu boggart'a atar.

Simon Young'ın "az çalışılmış ve bir zamanlar çok korkulmuş olan" boggart hakkındaki bu eseri, kültür araştırmacılarını olduğu gibi doğaüstü anlatılara meraklı, akademi dışındaki okuyucuyu da yakalayabilecek bir çalışmadır. Bu çalışma, hem dijitalleştirme ve dijital kaynakların kullanımı hem de korku folkloru açısından halk biliminde önemli bir örnek oluşturur. Türkiye'de Osmanlı matbuat ürünlerinin ve yazma eserlerin dijitalleştirilmesinde son on beş yılda önemli mesafe katedilmiştir. Dijitalleştirilen kaynaklar üzerinde sosyal bilimcilerin tarama yapabildiğini mümkün kılan uygulamalar, akademiye çok daha ileri bir noktaya taşıyacaktır.